

„ÜZEMBE HELYEZTE MOLNÁR GYÖRGY IV. O. T.”
A kéziratok és széljegyzetek szerepe a repertoárkutatásban,
a Pécsi Székesegyház kottatárában

1. Bevezetés

Pécs XIX. századi zenei életének egyik meghatározó alakja, Hölzl Szeráf Ferenc (1808-1884) székesegyházi karnagy betegsége miatt 1882 júliusától képtelen volt ellátni a karvezetéssel járó feladatokat. Megbízása alapján a kar tenoristája, Wachauer Károly (1829-1890) helyettesítette. Wachauer 1884. január 30-án fordult a Káptalanhoz, s kérte, hogy „*a fegyelem érdekében*” jogait és kötelességeit megjelölve helyettes karnaggyá nevezzék ki.² A Káptalan támogatólag terjesztette fel a kérelmet a püspökhöz, elismerve a kinevezett vezető nélküli karban kialakuló nem kívánt jelenségeket, s felemlítve azon körülményt, hogy „*Hölczl Ferencz karnagy felépüléséhez remény nem fűzhető*”.³ Dulánszky Nándor (1829-1896) püspök beleegyezését adta a kinevezéshez, de válaszában leszögezte: „*[...] értésére kívánom azonban adni Wachauer Károlynak, hogy ebbéli ideiglenes alkalmaztatásából magának tőkét ne csináljon, illetőleg arra ne számítson, hogy ez, ha elérkezendett az idő, midőn a komolyabb irányu egyházi zene visszahelyezéséről és az énekkar ujjászervezéséről leend szó, neki előnyül fogna beszámíttatni a karigazgatói állomás végleges betöltésénél*”.⁴ Egyértelmű tehát, hogy a Székesegyház restaurálását 1882-ben megkezdő főpásztor legkésőbb 1884-ben már határozott elképzelésekkel rendelkezett a székesegyházi zene megreformálásáról, és a kórus számára is világossá tette, hogy a templomszenteléssel új időszámítás kezdődik a Székesegyház zenei életében.

Dulánszky szakított a XIX. században általánosan elfogadott, és Pécsen is közmegegyezés tárgyat képező zenekarkíséretes, klasszikus egyházzenevel. A ceciliánus reformmozgalom elveinek megfelelően a gregorián énekeket és a XVI. századi mesterek tisztán vokális kompozícióit tartotta méltónak a szertartások szolgálatára. 1884-ben fiatal papját, Glatt Ignácot (1855-1918) jelölte ki az átalakítás utáni énekkar élére.⁵ 1887-ben kinevezte Glattot a felállítandó énekiskola igazgatójává, és Regensburgba küldte, hogy az internátus működtetésének és az énekoktatásnak a módját megismerje, karvezetési ismereteit elmélyítse, és kottaanyagot vásároljon a Székesegyház számára.⁶

---

¹ Onhausz Miklós (1982) történész, a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasa. A tanulmány az MMA 2022-2025. évi Művészeti Ösztöndíjprogramjának támogatásával készült.

² PÉCSI EGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR (PEL) II.1.c.2.1884/5.

³ PEL II.1.c.2.1884/12.

⁴ PEL I.1.a.1.1884/302.; PEL II.1.c.2.1884/16.

⁵ PEL I.1.a.1.1884/780.

⁶ PEL I.1.a.1.1887/2410.

2. A repertoárkutatás célja és forrásai

A Pécsi Székesegyház 1888 utáni zenei életének megismerésében az eseménytörténet mellett kiemelt szerepe van a repertoárkutatásnak. Amellett, hogy fontos érteni a szakmai vezetők szemléletét és látni a repertoár színeit (pl. a reneszánsz művek mellett a ceciliánus, főképp német szerzők műveinek térnyerését), ennek segítségével mérhető az énekkar teherbíró képessége. Ez különösen azért érdekes, mert a dómkórus szoprán és alt szólamait kizárólag az énekiskolás fiúk énekelték. Így a repertoár a Glatt-módszer eredményességének tükré is. Glatt Ignác énekoktatási módszere⁷ második kiadásának az alcíme: „*Gyakorlati útmutatás, miképp lehet 30 hét alatt, heti 3 órával gyermekeket annyira vinni, hogy az egyházi énekkaroknál mint megbízható énekesek alkalmazhatók legyenek.*” Magától értetődő a kérdés, hogy ezt a bátor vállalást valóban meg tudta-e valósítani. A rendhagyó zenepedagógiai munka sikerének bizonyításához elengedhetetlen az egy év alatt énekelt zeneművek számának és nehézségi fokának ismerete, ahol pedig ez nem lehetséges, ott a töredékes adatok összegyűjtése, az elvégzett munka lehetőségek szerinti rekonstruálása.⁸

A repertoárkutatás legfontosabb forrása a DIARIUM CHORI, amelyből azonban csak az 1910-1927. évek adatait ismerjük. Lajos Gyula (1877-1955) karnagy, igazgató 1937-ben írt történeti összefoglalása alapján teljesen bizonyos, hogy volt megelőző kötet és folytatás is, ezek azonban vagy elpusztultak, vagy évtizedek óta ismeretlen helyen vannak. Az Énekiskola utáni korszakból a Pécsi Székesegyház Palestrina Kórusának kórusnaplói 1973-tól állnak rendelkezésre, ezek elemzése és bemutatása megtörtént.⁹ A hiányzó időszakok adatai részlegesen pótolhatók a sajtóban megjelent eseti híradásokból,¹⁰ a Katolikus Egyházi Zeneközlönyben megjelent nagyheti programokból, az 1938-tól évente kiadott nagyheti műsorlapokból, koncertek műsorlapjaiból, ill. kis részben Lajos Gyula intézettörténeti kéziratából. Végül a székesegyházi kottatárhoz fordulhatunk segítségért. Természetesen az elveszett kórusnaplókat a töredékekből tökéletesen újraalkotni lehetetlen, de az elmúlt közel száznegyven év kottaanyaga számos olyan adattal szolgál, amelyeket a fenti forrásokból lehetetlen kinyerni. A kéziratok alapján sokszor csak azt tudjuk megállapítani, melyik karnagy korszakában lett a repertoár része az adott mű, de szerencsés esetekben az énekesek által írt évszámokat, vagy akár pontos dátumokat is találunk a kottákon, amelyekkel igazolhatjuk az előadásukat.

---

⁷ Glatt Ignác: Az énekoktatás módszere. Szent István Társulat, Budapest, 1900.; Glatt Ignác: Az énekoktatás módszeres vezérfonala. Eger, 1915.

⁸ A DIARIUM CHORI (1910-1927) bejegyzéseinek összegzése után kapott adatok szerint a pécsi dómkórus évi 130-150 különféle szertartáson énekelt, ami különösen a gyerekkarra nézve imponáló. Az 1910-es években évi 40-50 misekompozíciót, 100-110 motettát, továbbá számos falsobordone zsoltárt és gregorián éneket adtak elő.

⁹ Onhausz Miklós: A Pécsi Székesegyház Palestrina Kórusának repertoárja 1962-től 1987-ig. In: Parlando, 2023/4.; Onhausz Miklós: A Pécsi Székesegyház Palestrina Kórusának története és repertoárja 1988-tól napjainkig. Jobbágy Valér egyházkarnagyai működése. In: Parlando, 2023/2.

¹⁰ Pécsi Közlöny, Pécsi Napló, Dunántúl, etc., ill. 1963-1973 között Új Ember

A székesegyházi kottatár anyagának egyik fele a Palestrina Kórus kezelésében van, a másik – a 2000-es évek elején nem használt – részt, amely a Székesegyház északnyugati tornyában volt elhelyezve, a Pécsi Egyházmegyei Levéltár vette magához.¹¹

3. Kéziratok

A legtöbb kottacsomag korabeli kartondossziében található. Ezekre a címeiket jellemzően a karnagyok írták. Az egy-egy dosszién látható kézírás a használatba vételt önmagában nem bizonyítja, de a kottatár bővítés folyamatának áttekintéséhez adalékul szolgál. A kiemelkedően precíz Lajos Gyula sok esetben évszámmal is ellátta a dossziékat.

A misekották kézi sokszorosítása reménytelen vállalkozás lett volna, így ezekből két partitúrát és szólamonként 8-10 (néha több) szólamkottát rendeltek, főképp Regensburgból (Pustet, Coppenrath, Feuchtinger & Gleichauf) és Augsburgból (Böhm), később Lipséből (Breitkopf & Härtl). Elvértve akad csak egy-két kézirat, így a *Palestrina: Missa „Ecce ego Joannes”* egyik, Glatt által leírt partitúrája, vagy a *Viadana: Missa „L’hora passa”* Agnus Dei-jében a nyomtatott „miserere nobis” sorok alatt a „dona nobis pacem” szöveg Glatt kézírásával, de a misék kottái általában csak a dossziék, ill. a partitúrák kiadási éve alapján korszakolhatók.

Bár a Karl Proske által szerkesztett *Musica Divina* motettáihoz rendeltek szólamanyagot is (mindegyik füzetből 4-4-4-4 példányt), és több más motettagyűjteményből is vásároltak szólamkottákat,¹² a motetták többségét mégis kézi erővel sokszorosították az összkiadások és gyűjteményes kiadások alapján. Ez az a forrásbázis, amely a kézírások azonosítása, ill. az esetenkénti egyéb jegyek és jelzések elemzése által a repertoárkutatás oszlopává válik. A másolói munka oroszánrészét az első két karnagy, Glatt Ignác és Lajos Gyula végezte el. Míg a misék esetén a kottacsomag megvásárlásából nem következethetünk automatikusan a zenemű előadására, a motetták kézi sokszorosítása olyan munkaidő-ráfordítással járt,¹³ hogy azt vélelmezzük, csak azt írták le, amire a praxisban valóban szükség volt. Így az adott korszakban leírt motettákat minden esetben a repertoár részének tekintjük.

---

¹¹ PEL II.5.c.2. Állományvédelmi okokból mindenképp indokolt volt a kották elszállítása a toronyból. Azonban az átvétel egyeztetés nélkül történt (Jobbágy Valér személyes közlése), így az anyag szétválasztásában nincs koncepció. Mindkét gyűjtemény tartalmaz kéziratokat és nyomtatott kottákat, XVI. századi műveket és ceciliánus darabokat, az elődök által sokat használt és szinte érintetlen kottákat egyaránt. A Palestrina Kórusnál lévő kéziratok a 2010-es évek elejéig használatban voltak.

¹² Pl. *Ebner: III Ecce sacerdos magnus Op. 31.* Schwann, Düsseldorf, é. n. PEL II.5.c.2.572.; *Haller: Cantica sacra II. Cantiones Ecclesiasticae - duodecim cantiones. Op. 54.* Pustet, Regensburg, 1893. PEL II.5.c.2.577.; etc.

¹³ A partitúra mellett a szoprán és alt szólamokból 7-10, a tenor és basszus szólamokból 5-7 példány készült. A 8-8-6-6, ill. kéttenoros műveknél a 8-8-4-4-6 példány tűnik általánosnak, bár a kották (különösen nyilván a gyerekkari szólamok) elhasználódása miatt a legtöbb kéziratot kottacsomag töredékes. (Az elmúlt több mint 130 év csaknem minden virágvasárnapján elhangzó *Lassus: Improperium* kottájából csak egy partitúra, és néhány férfikari szólam maradt meg az első, Glatt-kori garnitúrából.) Biztosan állítható, hogy minden motetta használatba vételét 1 (ritkán 2) partitúra és cca. 30 szólamkotta elkészítése előzte meg.

3.1. Karnagyok és fizetett segéderő által készített kották

Az egyházzenei reform a teljes korábbi repertoár lecserélését hozta magával, így az új kottatárat szó szerint a semmiből kellett felépíteni. Miután a liturgikus szabályokhoz való szigorú alkalmazkodás megkívánta a zeneművek szabályszerű kiválasztását (az adott napi szövegekhez illeszkedő zenei anyag), Glatt Ignác igazgatói és karnagyi működése valóban heroikus munkával kezdődött. „[...] Glatt Ignác mindig a következetes és komoly munka embere volt. Hogy mit dolgozott, annak egyik élénk tanúságul szolgál az a hangjegyanyag, amely az énekerem hangjegyszekrényeiben van felhalmozva. Ami motettumokban, offertoriumokban és zsoltárfalsobordonékban kézírás, annak tekintélyes része az ő keze munkája. A vasárnapi és ünnepi műsorokat nézegetve látjuk, mint bővül évről-évre gondos tervszerűséggel a liturgikus énekanyag. Csakhamar együtt van minden, amire szükség lehet az egyházi életben. Püspökszentelés, templomszentelés, bíboros- vagy királyfogadás, bármiféle szentelés vagy szentelmény, pápai vagy püspöki exequalis istentisztelet nem tudja zavarba hozni a kart.” – írja Glattról az utód, Lajos Gyula.¹⁴ A két különböző gyűjteményben tárolt kottaanyagban összesen 123 partitúra és 2017 szólamkotta maradt fenn, amelyet Glatt Ignác készített, úgy, hogy vannak dossziék, amelyekben csak néhány kézirat árulkodik arról, hogy létezett Glatt-kori garnitúra. Vagyis a kézi erővel készített kottalapok száma ennél jóval nagyobb volt.

Lajos Gyula történeti összefoglalásában szerényen nem említi saját másolói munkáját, amelyet valószínűleg prefektusként kezdett meg,¹⁵ és igazgatói kinevezése után tovább folytatott. Megmaradt kéziratainak száma több mind 1200, továbbá többszáz szólamkotta kézzel írt hangjegyekkel, de gépelt szöveggel. Az 1910-es évek végén már látunk példát Lajos Gyula kéziratainak nyomdai úton történő sokszorosítására is. Természetesen a nyomtatott anyag is folyamatosan bővült, s valószínűleg Glathoz hasonlóan Lajos Gyula is vásárolt kottákat regensburgi tanulmányai alatt. Erre enged következtetni Vincenz Goller egyik művének 1906-ban dedikált partitúrája.¹⁶

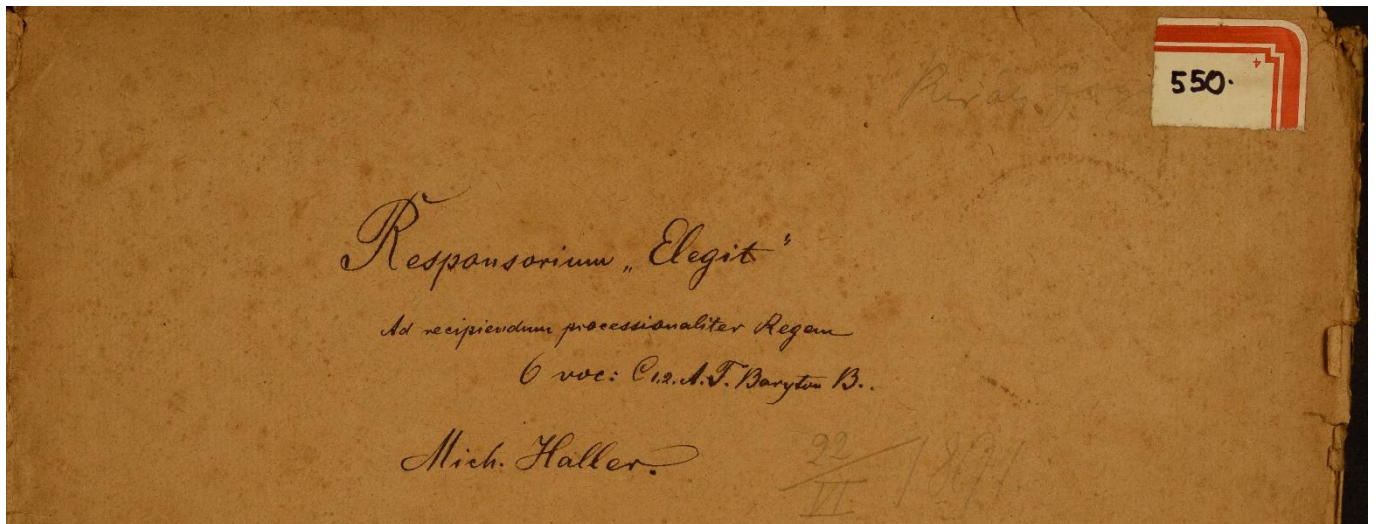

¹⁴ Lajos Gyula: A pécsi székesegyházi énekiskola története. Kézirat, 1937. 38-39.

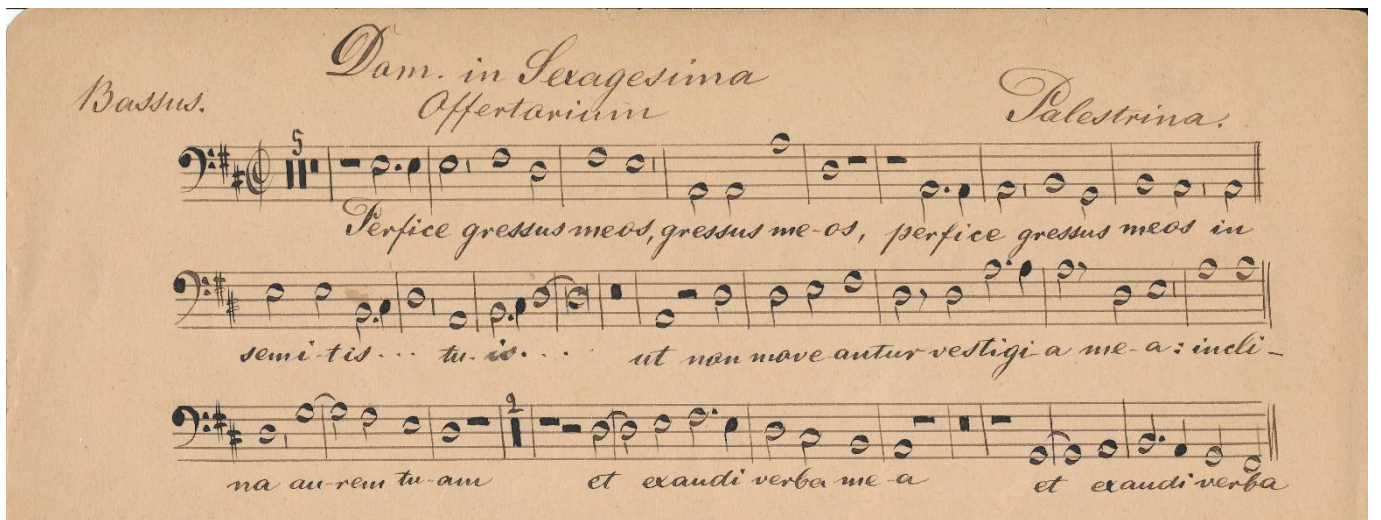
¹⁵ Fennmaradtak kottacsomagok, amelyek erre engednek következtetni. Pl. *Mitterer: Assumpta est Maria* című, négyzólamú, orgonakíséretes motettája (PEL II.5.c.2.675) esetén Glatt 2-2-5-5 és Lajos 5-5-0-0 szólamkottája annyira szabályos, hogy vélhetően nem későbbi pótlás, hanem közös munka eredménye. Lajos Gyula 1905-ben kapott énekiskolai prefektusi kinevezést, ezzel Glatt Ignác segítője és helyettese lett.

¹⁶ *Goller: Te Deum Op. 50.* PEL II.5.c.2.724.

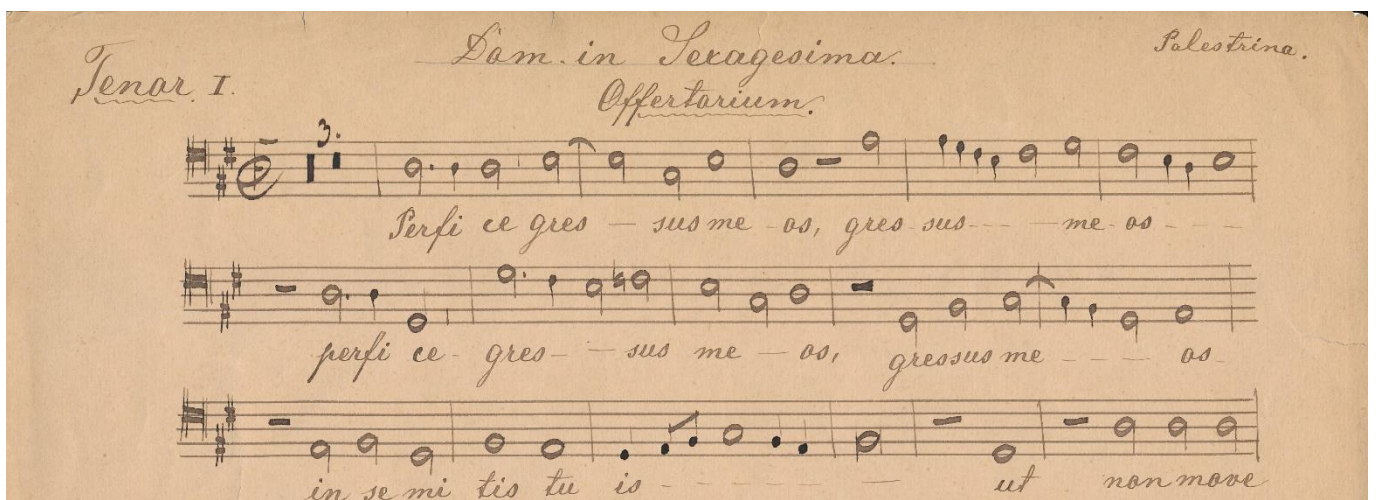

Haller: *Elegit eum Dominus* (dosszié, részlet). Glatt Ignác kézírása, eltérő utólagos kiegészítéssel (22/VI. 1891. királyfogadásra) PEL II.5.c.2.550.

Palestrina: *Perfice gressus* (basszus szólam, részlet). Glatt Ignác kézírása. PALESTRINA KOTTATÁR 241.

Palestrina: *Perfice gressus* (tenor I. szólam, részlet). Glatt-kori ismeretlen, sok kottán látható kézírás. PALESTRINA KOTTATÁR 241.

Alt. *I.* Tantum ergo V. Goller.

1. Tantum er - go Sacra - men - tum vene -
 2. Ge - ni - to - ri, Ge - ni - to - que laus et
 1. re - mur cer - nu - i: et an - ti - quum docu -
 2. jubi - la - ti - o, sa - lus ho - nor, virtus

Goller: *Tantum ergo* Nr. 8. ex Op. 5. (alt szólam, részlet). Lajos Gyula kézírása.
 PALESTRINA KOTTATÁR 222a.

Bassus. *Offert. Iustorum animae* V. Goller

Iu - storum animae in manu
De - i sunt, in manu De - i sunt

Goller: *Iustorum animae* (basszus szólam, részlet). Lajos Gyula sokszorosított kézírása.
 PEL II.5.c.2.636.

CANTUS.

" Ecce Sacerdos."

Fr. Witt.

Ec - ce Sa - cer - dos mag - nus, qui in di - é - bus su - is
 plá - cu - it De - o. I - de - o ju - re - ju - ran - do fecit illum

Witt: *Ecce sacerdos* (szoprán szólam, részlet) Lajos Gyula hangjegyei gépelt szöveggel.
 PEL II.5.c.2.713.

Soprán Locus iste ... H. Bruckner

locus iste a Deo factus est, locus iste a Deo factus est, a Deo Deo factus est inestimabile sacramentum inestimabile sacramentum

Bruckner: Locus iste (szoprán szólam, részlet). Mayer Ferenc kézírása.
PALESTRINA KOTTATÁR 226.

Tenor Regina coeli S. 7.

Regina coeli lae-ta re, alleluja, alleluja. Quia quem men-sis-ti por-ta-re, alle-

Glatt: Regina coeli (tenor szólam, részlet). Hergenröder Miklós kézírása.
PALESTRINA KOTTATÁR 301.

21 Sopran O magnum mysterium T.L. Victoria

O magnum mysterium et ad-mi-ra-bi-le sacramen-tum,

Victoria: O magnum mysterium (szoprán szólam, részlet) Jobbágy Valér kézírása.
PALESTRINA KOTTATÁR 339.

3.2. Énekiskolás növendékek által másolt kották

Szinte magától értetődő lehetőség volt az intézet növendékeit megbízni a kották sokszorosításával. A fiúk legtöbbször a szoprán és alt szólamokat másolták, de akad példa a gyerekek által írt férfikari szólamokra is. Mivel a gyermekkezek nyomán a szoprán és alt kották esetében volt a legjelentősebb az elhasználódás, ezáltal az időről-időre szükségessé váló csere és pótlás is, így a gyerekek által elvégzett másolási munka mennyisége Glatt ezirányú tevékenységéhez hasonlóan csak körvonalazható. Ugyan az első néhány év növendékei hagyták maguk után a legtöbb kéziratot, a gyakorlat az 1910-es években is fennmaradt. Lajos Gyula láthatóan kevésbé preferálta ezt a megoldást, csupán karnagyi működésének első éveiből, főképp 1920 decemberéből maradtak fenn a fiúk által készített szólamkották.²⁰ Mayer Ferenc működésének korai éveiből (1938-1942) ismét sok gyermek-kézírást találunk. A gyerekek által készített kottalapokon szinte minden esetben szerepel a név, néha az iskolai osztály, sok esetben pedig pontos dátum is. A dátum nélküli kották A SZÉKESEGYHÁZI ÉNEKISKOLA NÖVENDEKEINEK NÉVSORA AZ 1888-1889-IK ISKOLAI ÉVTŐL KEZDŐDŐLEG című füzet adatai segítségével évfolyam jelzése esetén tanévhez köthetők, csak név feltüntetése esetén korszakolhatók.

Nincs olyan dokumentum, amely rögzítené a zenei írás-olvasás tanításában ma is széles körben alkalmazott módszer pedagógiai célú használatát, de feltételezhető, hogy az igazgatók nem csupán megspórolt munkaórákat, hanem szakmai hasznot is láttak a fiúk másolói munkájában. Az tisztán látszik, hogy nem a legszebb kézírással bíró tanulók lettek kiválasztva a feladatra; egyaránt akadnak szebb, és egészen rendezetlen, nehezebben olvasható írásképek.²¹

4. A kottákat használó személyek bejegyzései

Mivel a Pécsi Székesegyház énekkara minden héten más-más műveket énekelt, és a legtöbb zenemű az elhangzása után legkorábban egy év múlva került ismét sorra, nem volt különösebb értelme az egyes kottákat személyhez kötni.

Az Énekiskola működésének első ötven évében alig látunk arra példát, hogy egy énekes személyes tartalmat írt volna a kottára. Egy-egy ceruzás dátum ugyan megjelenik Glatt Ignác idején,²² de a használó nevére csak kivételes esetben következtethetünk.²³ Az 1930-

---

²⁰ *Mitterer: Ave Maria ex Festoff. II.* PEL II.5.c.2.672.; *Mitterer: Tui sunt caeli* PEL II.5.c.2.722.

²¹ Egy gyerek általában egy műnek 1-2 kottáját készítette el. Persze kivétel is akad: Brogli József énekesfiú – később országgyűlési képviselő – 5, ill. 7 lappal járult hozzá a *Palestrina: Mihi autem* (PEL II.5.c.2.574.) és a *Soriano: Regina caeli* (PEL II.5.c.2.689.) kottacsomagjának létrejöttéhez. Egy olyan kotta bukkant fel, amelynek hangjegyeit és szöveget más-más fiú írta, három nap eltéréssel, 1949 májusában. *Glatt: Antiphonae in feriis Rogationum.* PEL II.5.c.2.553.

²² A legkorábbi: 1900. XII. 19. in: *Goller: Laetentur caeli.* PALESTRINA KOTTATÁR 207.

²³ Pl.: Sz. L. (valószínűleg Szendey László énekesfiú) X. 13. 1909. in: *Witt: Post partum virgo (in festo Puritatis B. M. V.)* PEL II.5.c.2.748.

as évek közepéről maradtak fenn az első használói névbejegyzések (mind a fiúk, mind a férfikar esetében).

A széles repertoár Mayer Ferenc időszakának is jellemzője (sőt, ekkorra szilárdult meg a gyakorlat, hogy egy év alatt nem énekelték kétszer ugyanazt a művet), mégis az 1930-as évek végétől egyre több fiú írta rá a nevét a kottalapokra. Érdekes, hogy ez a jelenség épp a legendás szigorúságú Mayer Ferenc karnagy éveiben vált tömegessé, pedig az igazgató-karnagy nagyon haragudott érte; az volt a szavajárása, hogy „a szamarak neve mindenütt olvasható”.²⁴ Most ezek a „szamarak” a repertoárkutatás támaszai, sokszor csak az ő jelzéseik nyomán igazolható egy-egy mű használata az adott korszakban.

Már a feltüntetett dátum is hatalmas segítség, de néha további adat is szerepel a lapokon. Így a Glatt Ignác által írt antifónákat tartalmazó gyűjtemény egyik kottáján ez áll: „üzembe helyezte Molnár György IV. o. t. 1946. május 28-dikán Belvárosi-templomban”.²⁵ A további bejegyzésekből kitűnik, hogy Molnár nem az első „üzembe helyező” volt, a rövid műveket (vagy legalább néhányat közülük) 1945-ben, majd 1949-ben is előadta a kórus. Különösen értékesek az 1948 utáni bejegyzések, hiszen ezekben az években a sajtó már nem adott hírt a Pécsi Székesegyház szertartásairól, egyházzenei eseményeiről.

Glatt: *Antiphonae in feriis Rogationum* (szoprán szólam, részlet) ismeretlen kézírás, Molnár György és más énekesfiúk bejegyzésével. PEL II.5.c.2.553.

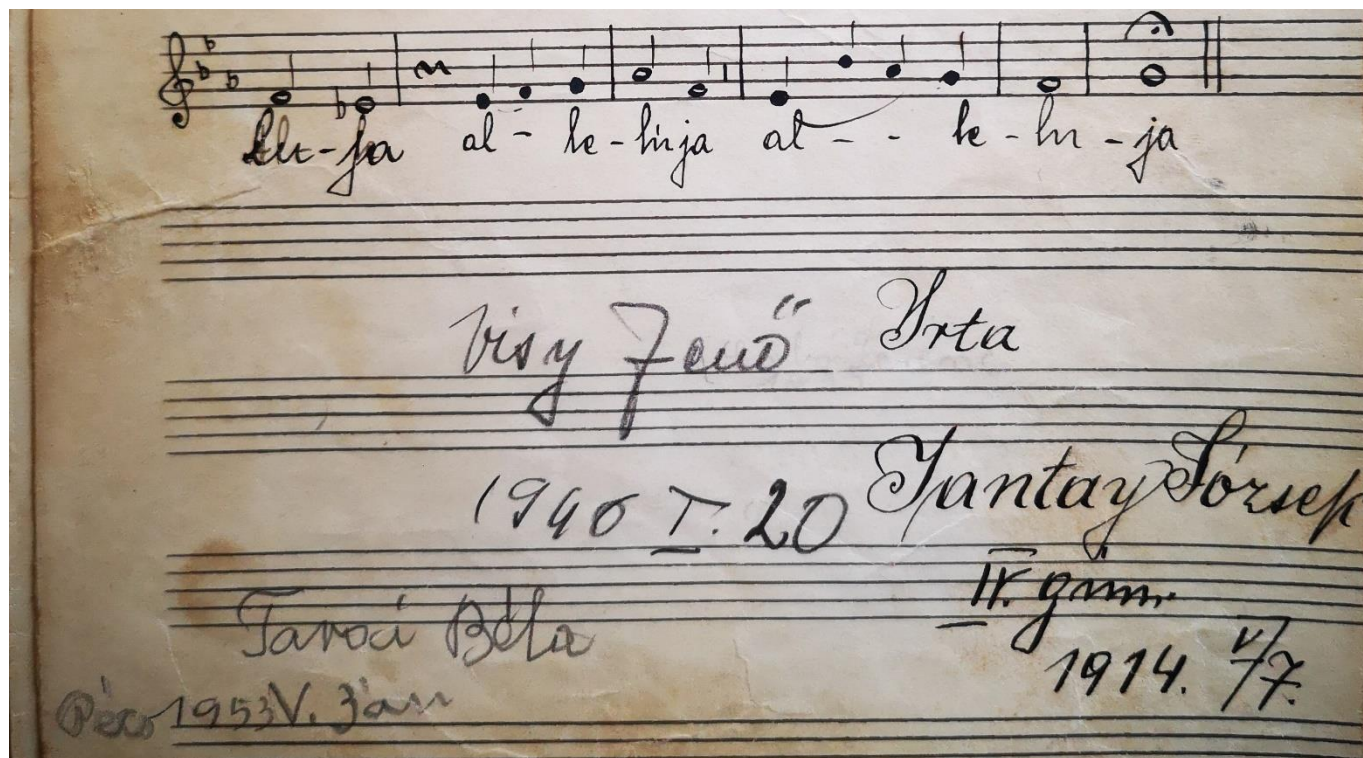
Az Énekiskola léte 1945 után folyamatosan veszélyben volt. A vagyonát veszített Egyházmegye nem tudta finanszírozni az intézet működését. Néhány évig államsegélyből sikerült működtetni az iskolát, de 1949 októberében beszüntették a segély folyósítását.²⁶ Végül 1953. január 29-én az Állami Egyházügyi Hivatal határozata oszlatta fel az

²⁴ Tiszai László egykori énekiskolás (*1935) személyes közlése, 2023.

²⁵ Glatt: *Antiphonae in feriis Rogationum*. PEL II.5.c.2.553.

²⁶ PEL IV.7.4.1949/13.

Énekiskolát. A fiúénekeseit elvesztő kar a Belvárosi-templom Dr. Hegyi László (1917-1995) vezette Péter-kórusától kapott segítséget. Az első évben öt fiatal hölgy vállalta a párhuzamos zenei szolgálatot, majd őket többen követték, így a megváltozott összetételű dómkórus megszakítás nélkül folytatta az addigra 65 éves egyházzenei gyakorlatot. Az első női karénekesek egyike, Dr. Benyovszky Imréné elmondása szerint néhány fiú az Énekiskola megszüntetése után is eljárt énekelni a Székesegyházba.²⁷ A személyes közlésen túli bizonyága a fokozatos átmenetnek az a kottalap, amelyen Tarai Béla énekesfiú neve szerepel 1953 májusi dátummal.²⁸

Goller: *Iubilate Deo universa terra* (alt szólam, részlet).

Jantay József énekesfiú kézírása, utólagos bejegyzésekkel (1946, 1953). PEL II.5.c.2.673

Akad néhány rendkívüli írott emlék ebben a körben, ahol nemcsak adatközlés történik, hanem a bejegyzés tartalmaz egy kis személyes többlettartalmat, a gyermek reflexióját az élethelyzetére, a körülötte lévő világra. Az Énekiskola szigorú rendje, a székesegyházi szertartások zenei szolgálatának biztosítása nem tette lehetővé, hogy a gyerekek otthon töltsék a karácsonyt. Bármilyen gondoskodó szeretettel és leleménnyel igyekezett az igazgató és a prefektus örömtelivé varázsolni az ünnepet az intézetben, a szeptember óta az internátusban élő fiúk nyilván alig várták, hogy a karácsony másnapi mise után néhány napra hazamehessenek. Egyikük a misekottán is rögzítette örömét: „*Riesz Ernő 1933. XII. 26. Haza megy(ünk)*”²⁹

²⁷ Dr. Benyovszky Imréné Tímár Monika (1931-2017) személyes közlése, 2008.

²⁸ Goller: *Iubilate Deo universa terra*. PEL II.5.c.2.673.

²⁹ Mitterer: *Missa dominicalis VI. Op. 71*. PEL II.5.c.2.479.

Missa dominicalis VI.

Alt.

Kyrie.

Adagio (Alla breve). I. Mitterer, Op. 71.

SOPR.

Ky - ri - e e - lei - son. Ky - ri - e e - lei - son, Ky - ri -

Mitterer: *Missa dominicalis VI.* Op. 71. (alt szólam, részlet) korabeli nyomtatott szólamkotta, Riesz Ernő énekesfiú bejegyzésével. PEL II.5.c.2.479.

1941. április 6-án (virágvasárnap) Németország megtámadta Jugoszláviát, ugyanezen a napon a jugoszláv légierő támadást intézett Pécs és más magyar városok ellen. A következő napokban rendszeresek voltak a légiriadók, a nagypénteki és nagyszombati körmenetek országosan elmaradtak.³⁰ Egy kottára írt girbe-gurba sor tanúskodik róla, hogy 10-én reggel is volt légiriadó Pécsset: „Enyezdi Lajos 1941 nagycsütörtök a Dönci penkalájával. Sokat szirénáznak. A szer(...)”.³¹ A háború a mindennapok részévé vált, ez egy másik kottán is megjelenik: „Mezősi László IV. g. t. 1944. áprl. 7. háborús világ”.³²

Improperia.
(In Adoratione Crucis.)

Attus. I. ch. Palestrina.

Popule meus, quid feci ti-bi? aut in quo
contristavi te? responde mi-hi.

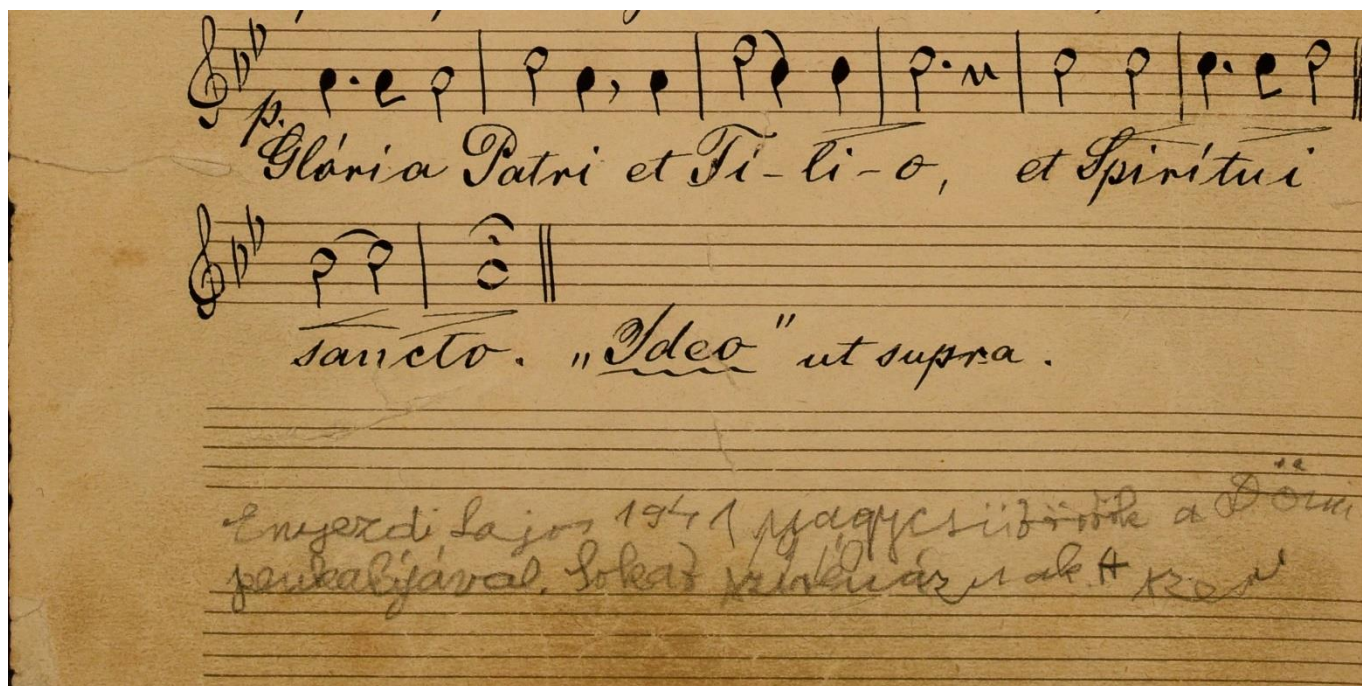
Reimer 1941
Mezősi László
IV. g. t.
1944. áprl. 7.
háborús világ

Palestrina: *Improperia (Popule meus)* (alt szólam, részlet) Glatt Ignác kézírása, Mezősi László énekesfiú bejegyzésével. PEL II.5.c.2.558.

³⁰ Dunántúl, 1941. április 11. (XXXI. 83.) 5.

³¹ Witt: *Ecce sacerdos* PEL II.5.c.2.713. A penkala a ceruza, a mechanikus töltőceruza és a töltőtoll elnevezése is, Eduard Slavoljub Penkala horvát mérnök után. Az énekiskolások csaknem mindegyikének volt ragadványneve, Döncinek Bertényi Józsefet nevezték. Utóbbi Bokrétás (sz. Faller) András egykori énekiskolás (*1929) személyes közélése, 2024.

³² Palestrina: *Improperia (Popule meus)* PEL II.5.c.2.558.

Witt: *Ecce sacerdos* (szoprán szólam, részlet) Glatt Ignác kézírása, Enyezdi Lajos énekesfiú bejegyzésével. PEL II.5.c.2.713.

Később a Palestrina Kórus egyes tagjai is hagytak hasznos jeleket a kottákon. A legtöbb ilyen adat Szalay István és Kardos István tenoristáktól származik.

Goller: *Tantum ergo* Nr. 8. ex Op. 5. (tenor szólam, részlet). Lajos Gyula kézírása, Holler Andor (később Bajcsa András) és Dr. Szalay István bejegyzéseivel. PALESTRINA KOTTATÁR 222a.

5. Szeretetyomok a Pécsi Székesegyház kottatárában

A várakozásokon felüli számú, fent vázlatosan ismertetett adatokon és kiegészítő információkon túl arra végképp nem lehetett számítani, hogy a kottatárban a gyermeki ragaszkodás, tisztelet, szeretet jeleit is megtaláljuk. Ezek inkább intézménytörténeti adalékok, mégis ide kívánkoznak lezárásként.

Glatt nem volt zeneszerző, de néhány kisebb mű fennmaradt utána. „*Ha valami különleges alkalomra vagy a helyi liturgiához kellett kompozíció, amely nem volt megszerezhető, azt alkotta meg. Így születtek a keresztyár napok jellegzetes és alázatos egyszerűségükben is kedves Antiphonái, egy Exsurge és Regina coeli. Ezt a pár szerzeményét is név nélkül szerepeltette, mert szerzői babérokra nem áhítozott [...]*”.³³ És valóban, sem a dossziékon, sem a saját kezűleg másolt kottákon nem szerepel szerzőként, a kottákra jellemzően az utódok írták rá Glatt nevét. A tizenhat antifóna közül vélhetően leggyakrabban énekelt két kis mű (Da pacem Domine; Parce Domine) külön kottacsomagban is megtalálható. A dosszié 3-3-6-7 Glatt-kézirat mellett 7-7, gyerekek által másolt szoprán és alt kottát tartalmaz. Utóbbiak egyikén, egészen apró betűvel – szinte odacsempészve – szerepel a szerző neve.³⁴

Hergenröder Miklós 1931-ben Mayerhof Péter szajki plébános javaslatára került az Énekiskolába.³⁵ Amikor énekesfiúként megtalálta a korábban szintén énekiskolás Mayerhof által készített kottát, fontosnak látta az összetartozás nyomatékosítását. A másoló neve alá odaírta a sajátját, és mindkettejük neve mellett feltüntette a falu nevét.

A szigorú Mayer Ferencet félték, de rajongásig szerették tanítványai. Névnapiján szerenáddal köszöntötték – rendszerint a „*Jóatyánkért esdeklünk...*” kezdetű dal spontán harmonizálásával és *Kodály Esti dalával*.³⁶ Előbbi dallamra id. Jandó Jenő (1928-2008) karnagy, zeneszerző, egykori énekiskolás írt egy négyszólamú feldolgozást 1973 januárjában. A kézirat az ajánlás szövege: „*Hálatalt lélekkel Franci bácsinak*”.³⁷ Nem meglepő, de rendkívül látványos jele a karnagy iránti ragaszkodásnak az a kottalap, amelyet 1914-ben Mayer énekesfiúként másolt, s amelyen harmincnégy különböző aláírást sikerült azonosítani az 1933-1946. közti évekből.³⁸ Nem túlzás állítani, hogy a fiúk valamiféle ereklyeként tekintettek karnagyuk gyermekkori kéziratára.

---

³³ Lajos Gyula: A pécsi székesegyházi énekiskola története. Kézirat, 1937. 39. A hagyomány Glattnak tulajdonítja a *Lauda Sion* című himnusz-harmonizációt is, ebből sajnos nincs korabeli kottánk.

³⁴ A kéziratot kinagyítva, a nagybetűk alapján úgy tűnik, hogy a szerző neve akár Lajos Gyula írása is lehet. A kotta az 1914/15. tanévben készült, Lajos ekkor már régen az intézet prefektusa volt. Bár kevésbé tűnik valószínűnek, hogy a prefektus egy gyermek által másolt kottára miniatűr betűkkel feljegyezte a szerző nevét, ha mégis így történt, akkor a forrás annak emléke, hogy a fiatal karnagy nem akarta, hogy elődje munkája feledésbe merüljön.

³⁵ Hergenröder Miklós: Zenei emlékeim. Kézirat, 1980 k.

³⁶ Krausz György: Bíboráhítat. T&Zs Design, Baja, 1999. 77.

³⁷ *Jandó: Névnapi köszöntő*. PALESTRINA KOTTATÁR 461.

³⁸ Mayer Ferenc 1932-ben kapott énekiskolai prefektusi kinevezést. Csupán érdekességként: a kottán többek közt az alábbiak szerepelnek: Báthory László apátplébános, az 1990-ben újraindított Püspöki Énekiskola igazgatója, Bárdos Kornél ciszterci szerzetes, zenetudós, Bencze László székesegyházi karénekes, Hergenröder Miklós székesegyházi karnagy, Sonner Ádám kanonok, Tóth László, hat évtizeden át székesegyházi karénekes, a Glatt Ignác Hagymányörző Egyesület tiszteletbeli elnöke.

Antiphona pro pace

Cantus.

Da pacem Domine, in diebus nostris quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster. V. Fiat pax. R. Et abundantia in turribus tuis.

Glatt: *Da pacem Domine ex Antiphonae ad Suffragia in feriis Rogationum* (szoprán szólam).
Apazeller Károly énekesfű kézírása PEL II.5.c.2.750.

serenitatem suam a me. Alleluia, alleluia

Majerhof Péter,
főgimn. III. s. t. Szeged
1906.

Hergenröder Miklós
1936. Szeged

Goller: *Benedicite gentes* (szoprán szólam, részlet)
Majerhof Péter énekesfű kézírása Hergenröder Miklós utólagos bejegyzésével. PEL II.5.c.2.674.

